

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของอำเภอบ้านหมี่

อำเภอบ้านหมี่ เป็นอำเภอหนึ่งในจำนวน 6 อำเภอ กับ 2 กิ่งอำเภอของจังหวัดลพบุรี อันได้แก่ อำเภอเมือง ท่าวุ้ง โคกสำโรง ชัยบาดาล พัฒนานิคม กิ่งอำเภอท่าหลวงและกิ่งอำเภอสระโบสถ์ อำเภอบ้านหมี่ได้ก่อตั้งมาเป็นเวลา 100 กว่าปีเศษ (เริ่มการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2426) ที่ว่าการอำเภอเดิม ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านเช่า เรียกว่า "อำเภอสนามแจง" เป็นชื่อซึ่งเนื่องมาจากตั้งอยู่ใกล้กับเขาสนามแจง ต่อมาทางการได้ย้ายที่ว่าการอำเภอไปปลูกสร้างขึ้นใหม่ที่บ้านห้วยแก้ว ตำบลมหาสอน เพราะเหตุว่าที่ตั้งอำเภอใหม่เป็นทำเลชุมทางของลำคลองสนามแจง ลำคลองท่าตะโกหรือห้วยแก้วมาบรรจบกันเป็นลำน้ำบางขาม เป็นแหล่งศูนย์กลางของการคมนาคมในระยะนั้น และได้เปลี่ยนชื่ออำเภอ เรียกว่า "อำเภอห้วยแก้ว" ตามชื่อสถานที่ตั้งในระหว่างนี้ได้มีการเคลื่อนย้ายที่ตั้งอำเภอไปตั้งในบริเวณไม่ห่างไกลจากที่เดิมนักสองครั้งคือ ราว พ.ศ. 2441 ย้ายไปอยู่ที่บ้านบางฟุ้ง ตำบลบางฟุ้ง และใน พ.ศ. 2445 ย้ายไปที่บ้านห้วยแก้ว ตำบลบางฟุ้ง ผังตรงข้ามกับที่ตั้งของอำเภอเก่าที่บ้านห้วยแก้ว ตำบลมหาสอน ซึ่งปัจจุบันนี้เรียกว่า "ตลาดห้วยแก้ว" การที่มีการเคลื่อนย้ายอำเภอบ่อย ๆ เพราะทางราชการเห็นว่าที่ตั้งที่ว่าการเดิมเป็นที่ลุ่ม เมื่อถึงฤดูน้ำท่วมจึงไม่สะดวกและไม่เหมาะสมแก่การปกครอง ตลอดจนการติดต่อราษฎร ครั้นถึง พ.ศ. 2451 รัฐบาลได้สร้างทางรถไฟสายเหนือผ่านตำบลบ้านหมี่และได้สร้างสถานีรถไฟบ้านหมี่ขึ้น ทำให้ราษฎรมาตั้งร้านทำการค้าจนเป็นแหล่งชุมชน ทางราชการจึงย้ายที่ว่าการอำเภอมายังที่ตั้งทำการใหม่ ที่ตำบลบ้านหมี่ (ตำบลบ้านเช่าเดิม) คือที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอบ้านหมี่ในปัจจุบัน และขนานนามใหม่ว่า "อำเภอสนามแจง" ตามชื่อเดิม จนถึง พ.ศ. 2457 จึงเปลี่ยนชื่อเป็น "อำเภอบ้านเช่า" เพื่อให้ตรงกับชื่อบ้าน ซึ่งเป็นตำบลที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ ต่อมาเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2488 ได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนนามที่ว่าการอำเภอบ้านเช่าเป็น

"ที่ว่าการอำเภอบ้านหมี่" มาจนทุกวันนี้ (รายงานกิจการจังหวัดลพบุรี พ.ศ.2502-2503 : 435-437)

ได้มีผู้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับที่ว่าการอำเภอบ้านหมี่ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่ในท้องถิ่นของอำเภอบ้านหมี่ไว้ดังนี้คือ ชื่อของอำเภอซึ่งเดิมเรียกว่า "อำเภอบ้านเช่า" แต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็น "อำเภอบ้านหมี่" มีที่มาเป็นสองนัย คือ

1. ราษฎรส่วนใหญ่ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่ตั้งว่าการอำเภอและเกือบทั่วบริเวณฝั่งตะวันออกของทางรถไฟสายเหนือ (ตำบลเชียงงา โพนทอง บ้านกล้วย บ้านทราย ทินปัก บางกระที่ ดงพลับ สายห้วยแก้ว หนองทรายขาว หนองเต่าและตำบลพุดคา) เป็นผู้มีรกรากมาจากทางแถบเมืองหลวงพระบางและหัวพันทั้งห้าทั้งหก ซึ่งเรียกว่า พวน หรือลาวพวน ได้อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารเมื่อประมาณ 115 ปีเศษมาแล้ว รัฐบาลสมัยนั้นได้จัดตั้งให้มีภูมิลำเนา ที่ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ต่อมาราษฎรบางส่วนได้เที่ยวแสวงหาทำเลที่ตั้งเลี้ยงชีพ ได้มาพบบริเวณที่ตั้งตำบลเชียงงา และตำบลโพนทอง เป็นป่ากว้าง มีพื้นที่ภูมิประเทศเหมาะแก่การทำมาหากิน จึงได้กลับไปชักชวนกันมาตั้งหลักฐานเป็นปึกแผ่น และเป็นวิสัยของลาวพวนอยู่อย่างหนึ่งว่า เมื่อไปอยู่ที่ไหนก็มักจะนำชื่อบ้านเดิมไปเรียกขานในที่ตั้งใหม่ด้วย ครั้นลาวพวนเหล่านี้มีรกรากจากบ้านเช่า และบ้านหมี่ในแขวงเมืองพวน จึงได้นำชื่อเก่ามาเรียกขานกันต่อ ๆ ไปว่า "พวกบ้านเช่า" และ "พวกบ้านหมี่"

2. คำว่า "เช่า" หรือ "เช่า" แปลว่า หยุดพัก หยุดตั้งหลักฐาน ทำมาหากิน มีความหมายในหมู่ของพวกมาหักร้างถางพง ซึ่งหมายถึงลาวพวนเหล่านั้น ได้มาบุกเบิกที่รกร้างให้เป็นไร่นามีค่าขึ้นดังกล่าวแล้ว และคำว่า "หมี่" เป็นภาษาพวน หมายถึง การมัดหมี่ ซึ่งเป็นการมัดเส้นไหมเป็นเปลาะ ๆ หลากสีล้วน สำหรับจะนำไปทอเป็นผ้าปูม หรือผ้ายกดอกนี้เรียกว่า "ชิ้นหมี่" ราษฎรในละแวกบ้านเหล่านี้ถนัดในการทอผ้าชนิดนี้เป็นพิเศษ จึงได้ตั้งชื่อบ้านเป็นเครื่องหมายแห่งการประกอบอาชีพ

การตั้งถิ่นฐานของประชากรอำเภอบ้านหมี่ ถ้าจำแนกตามภาษาถิ่น โดยยึดหลักเกณฑ์การจำแนกดังนี้ (สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านหมี่ 2524 : ไม่ปรากฏหน้าชัด)

1. ประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้าน (ตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป) ใช้ภาษาพูดในชีวิตประจำวันเป็นภาษาไทยถิ่น
2. ขนบธรรมเนียมประเพณีของหมู่บ้าน ยังคงรูปแบบตามชาติพันธุ์เดิมก่อนที่จะอพยพเข้ามาอยู่ในเขตอำเภอบ้านหมี่

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว สามารถจำแนกการตั้งถิ่นฐานของประชากรในเขตอำเภอบ้านหมี่ออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. การตั้งถิ่นฐานของประชากรที่ใช้ภาษาไทยภาคกลาง
2. การตั้งถิ่นฐานของประชากรที่ใช้ภาษาไทยถิ่นภาษาพวน
3. การตั้งถิ่นฐานของประชากรที่ใช้ภาษาไทยถิ่นภาษาแจ้ว
4. การตั้งถิ่นฐานของประชากรที่ใช้ภาษาไทยถิ่นภาษายวน

จากการสำรวจข้อมูลในพื้นที่จริง โดยยึดหลักเกณฑ์ทั้ง 2 ประการดังกล่าว สามารถสรุปการตั้งถิ่นฐานของประชากรที่พูดภาษาไทยพวนดังนี้ (สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบ้านหมี่ 2524 : ไม่ปรากฏเลขหน้าชัด)

คำอธิบายประกอบแผนผังการตั้งถิ่นฐานของประชากร ภาษาไทยถิ่น, ภาษาพวน

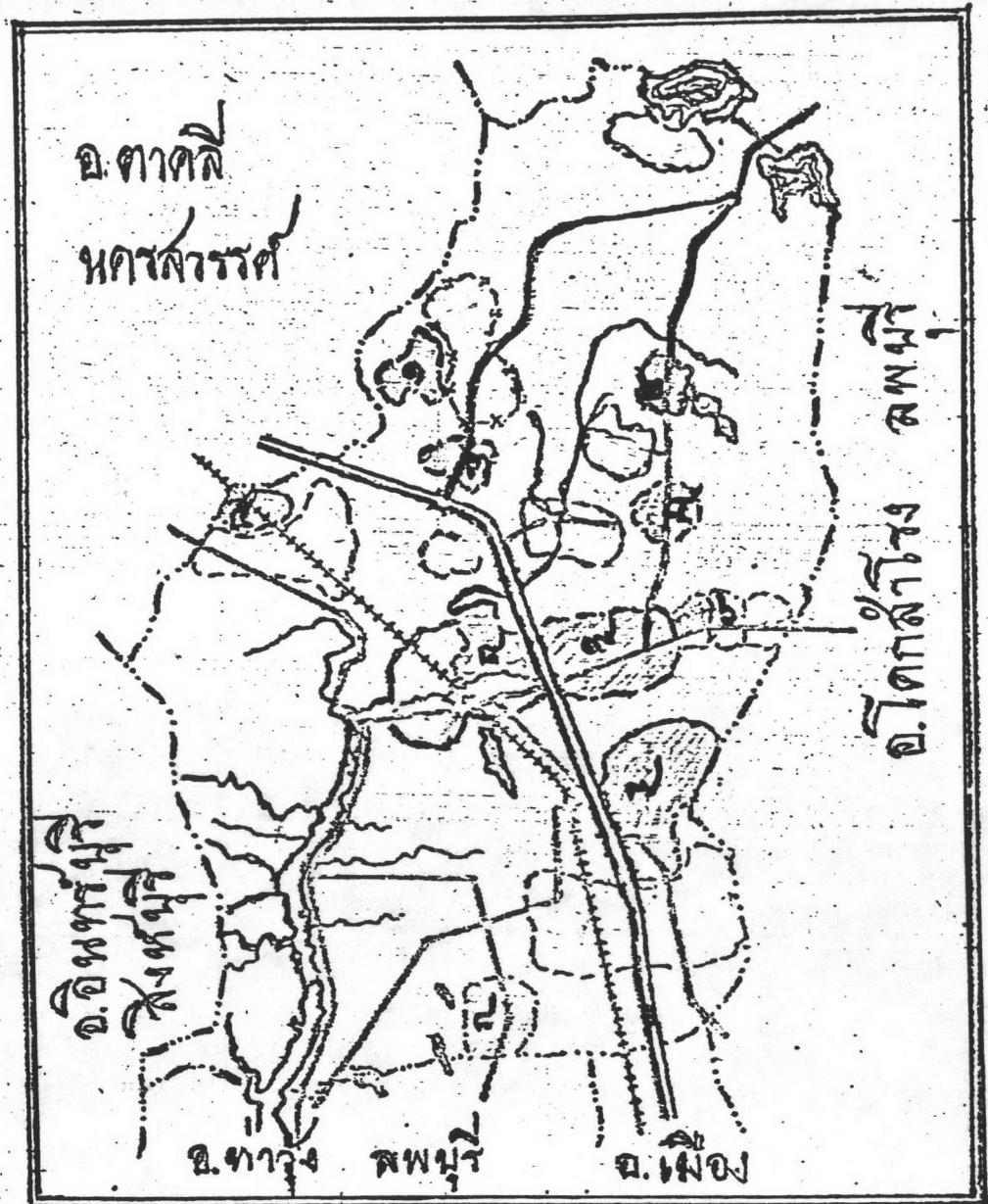
1. บ้านหนองคูใหญ่	ตำบลหนองกระเบียน
2. บ้านคอนดิ่ง	ตำบลคอนดิ่ง
3. บ้านสระใหญ่	ตำบลหนองกระเบียน
4. บ้านโป่งแค	ตำบลคอนดิ่ง
5. บ้านหัวมิ่ง	ตำบลไม้ใหญ่

6. บ้านบางกะพี้	ตำบลบางกะพี้
7. บ้านมะขามเต่า	สระเตย เนินยาว
8. บ้านสระกระเบื้อง	ตำบลหนองเต่า
9. บ้านสายห้วยแก้ว	โพนทอง บ้านหมี่ใหญ่ บ้านหมี่ทุ่ง
เทศบาลบ้านหมี่	บ้านกล้วย บ้านทราย
บ้านสำโรงใหญ่	บ้านสำโรงน้อย บ้านดินขี้ไก่ใหญ่
บ้านดินขี้ไก่ทุ่ง	

แผนที่ 1 แสดงการตั้งถิ่นฐานของประชากรจำแนกตามภาษาพูด

แผนที่ 1 แสดงการตั้งถิ่นฐานของประชากรจำแนกตามภาษาพูด

สัญลักษณ์ในแผนที่

- เขตอำเภอ
- ==== คลองชลประทาน
- ~~~~~ แม่น้ำ
- ถนน
- +++++ ทางรถไฟ
- ⊞⊞⊞⊞⊞ ภูเขา

ภูมิหลังของลาวพวน

ความนำ

คำว่า "พวน" (Phu-nean, Phuan, Phu-un, Puan) หมายถึง คำที่ผู้คนในบริเวณพื้นราบลุ่มทางตอนใต้ใช้เรียกคนเชื้อชาติไทยหรือคนเผ่าไต (Tai) สาขาหนึ่ง (Lebar Frank M., and Other 1964 : 228) ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและภาษาพูดอันเป็นเอกลักษณ์หรือแบบฉบับของตนเอง ชนกลุ่มน้อยนี้ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในแถบภาคกลางของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมู่บ้านที่อยู่รอบ ๆ จังหวัดลพบุรี (Brown J. Marwin 1965 : 13) นอกจากนี้แล้วยังพบว่า ชาวพวนอาศัยอยู่ตามภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยอีกด้วย จากหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าลาวพวนเหล่านี้ ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย เมื่อประมาณสองศตวรรษที่ผ่านมาเอง

ก่อนที่ลาวพวนจะอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยนั้น ได้เคยตั้งถิ่นฐานอยู่ที่แขวงเชียงขวาง หรือนครเชียงขวาง (Xieng Khonang) ซึ่งในอดีตเคยเป็นเมืองสำคัญของอาณาจักรพวน (Tranninh) ปัจจุบันนี้แขวงเชียงขวางก็ยังคงเป็นเมืองสำคัญแห่งหนึ่งของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอยู่ห่างจากนครเวียงจันทร์ (Vientiane) ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 70-80 กิโลเมตร (พระธรรมมหาวิราวุธ 2523 : 4) และตั้งอยู่บนที่ราบสูงตรันนินท์ (Tranninh Plateau) มีลักษณะภูมิประเทศประกอบด้วยเทือกเขาสูงมากมาย เช่น ภูเขา (สูง 9,242 ฟุต เป็นภูเขาที่สูงที่สุดในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) ส่วนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้เป็นที่ราบ (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ 2503 : 171)

ในอดีตกาลดินแดนที่ราบสูงตรันนินท์นี้ มีชนพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งซึ่งมีจำนวนประชากรหนาแน่นพอสมควร และมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ได้มาก่อสร้างเมืองรวมตัวเป็นรัฐเล็ก ๆ อยู่ก่อนแล้ว ตามหลักฐานที่ปรากฏ สรุปได้ว่า ชนกลุ่มนี้น่าจะเป็น

พวกอินโดนีเซียน (Indonecian) ต่อมาชนกลุ่มนั้นคงจะถูกขับไล่และถูกกลืนวัฒนธรรม โดยคนอีกพวกหนึ่งคือ คนพวน (Seidenfaden, Eric 1967 : 92) นั้นเอง

เนื่องจากนครเชียงขวาง ตั้งอยู่บนที่ราบสูง จึงไม่เหมาะแก่การประกอบ อาชีพของลาวพวนที่ถนัดการทำนาข้าวหรือนาลุ่ม อีกประการหนึ่ง ท่าเลที่ตั้งของเมืองก็เป็นเส้นทางผ่านศึก ทำให้ลาวพวนที่รักสงบและชอบชีวิตอิสระไม่สามารถดำเนินชีวิตอยู่บนที่ราบสูงตรันนินท์ได้ ด้วยเหตุนี้จึงมีลาวพวนบางกลุ่มพากันอพยพมาทางตะวันตกของนครเชียงขวาง ไปอยู่ตามตำบลใกล้เคียงของนครเวียงจันทร์ นครหลวงพระบางและกระจัดกระจายอยู่ในบริเวณแม่น้ำงึม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เช่น บ้านกาดสวน พันทอง ตาลเปี้ยว ทาดเสี้ยว ยุ่งพรวัว คลิ่งชัน บ้านเกิน (ต่อมาคือเมืองสุวรรณ าลา) พวกที่อพยพมานี้ยังคงรักษาความผูกพันทางเครือญาติกับพวกที่อยู่ถิ่นเดิมไว้ได้ (ทัศนัย อารมย์สุข 2521 : 5)

สาเหตุที่ลาวพวนในนครเชียงขวางได้ชื่อว่าเป็นคนพวนนั้น อาจเป็นเพราะว่า ในบริเวณที่ราบสูงตรันนินท์ มีแม่น้ำสายหนึ่งไหลผ่านชื่อว่าแม่น้ำพวน คนกลุ่มนี้เมื่ออพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ราบสูงตรันนินท์ อยู่ใกล้แม่น้ำดังกล่าว ดังนั้นบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานจึงได้ชื่อว่า บ้านพวนหรือเมืองพวน (Muong Phoueun หรือ Tranninh) (วิทยาลัยครูเทพสตรี ลพบุรี 2522 : 118)

ส่วนในด้านประวัติศาสตร์ที่อิงนิยาม ลาวพวนได้อพยพมาอยู่เมืองแกงหรือแกน (เมืองฟ้า) ซึ่งเดิมเรียกว่า "น่าน้อยอ้อยหนู" หมายความว่า มีน่าน้อยและอ้อยก็มีแต่ลำเล็ก ๆ ไม่เป็นที่อันอุดมสมบูรณ์ นิทานเล่าว่า เจ้าบ้านเมืองไม่เอาใจใส่ทำนุบำรุงราษฎร "สร้างบ้านก็บีบเป็ล่องสร้างเมืองก็บีบกว้าง สุกินเหล้าซุ่มมือซ้วน นานมาไพร่ค้ำทุขค้ำก็ค้ำคูนานา" เทพดาจึงได้ส่งขุนบูลม หรือขุนบรมมาเป็นเจ้าผู้ครองเมือง (พงศาวดารลานช้าง เล่ม 2 : 140) ขุนบรมนี้เข้าใจว่าจะเป็นเจ้าปิไละโกะ ในพงศาวดารจีน ซึ่งมีอำนาจในสิบสองจุไทยในปลายพุทธศตวรรษที่ 13 คือเมื่อประมาณ 1300 ปีมาแล้ว (ม.ล.มานิจ ชุมสาย : 95)

ตามพงศาวดารลานช้าง (ประชุมพงศาวดารฉบับจุลศักราช เล่ม 2 : 147)
 ขุนบรมมีโอรส 7 องค์ เมื่อโอรสเจริญวัยและภิเษกสมรสแล้ว ขุนบรมได้ให้โอรสทั้ง 7
 ต่างแยกย้ายกันออกไปสร้างบ้านเมืองพร้อมด้วยประชาชนพลเมืองและช้างม้าวัวควาย
 ที่หลังไหลออกมาจากน้ำเต้าพุ่งทาง "ซุซี้" และ "ซูลิว" มากอย่างทราญหลายอย่าง
 น้ำ" ให้ขุนลอไปสร้างเมืองชวา (หลวงพระบาง) ยี่ผาลานไปทั่วแคว (หนองแส)
 สามจูสง ไปเมืองแถวช่องบัว (ญวน) ไผสงไปเมือง ยวนโยนก (ลานนา) จัวอิน
 ไปอโยธยา (สยาม) ลกกลมไปเมืองเชียงคม (คำเกิด) และสามเจ็ดเจิงไปเมือง
 พวน ก่อนไปได้ให้พี่น้องสาบานต่อกันว่าอย่าให้รบราฆ่าฟันกันแย่งชิงดินแดนกัน ถ้าภาย
 ภาคหน้าผู้ใดโลกคึดหาอิจฉามาก "แล้วรบแล้วเอาบ้านเอาเมืองกันดั่งนั้น ให้ผู้นั้น
 วินาศนิหทัย... เทียวทางให้ฟ้าผ่า เมื่อเข้าป่าให้เล็งกิน ไปทางน้ำให้เจือกท่อเรือฉก
 ไปทางบกให้เสือท่อม่ากินมันแล" ตามพงศาวดารนี้ยืนยันได้ว่า ลาวพวนได้แยกมาจาก
 ผู้ไทยแห่งเมืองแถงนั่นเอง

ตำนานเมืองพวน (ประชุมพงศาวดารฉบับจุลศักราช เล่ม 44 : 115-130)
 เล่าว่าขุนลอซึ่งไปกินเมืองหลวงพระบางได้ทำการปักปันเขตแดนกับขุนเจ็ดเจิง (หรือเจ็ด
 เจิง) แห่งเมืองพวน และแล้วสาบานแก่กันเหมือนเช่นขุนบรมพระบิดาได้ทำไว้ว่า
 "ให้อภัยจัญไรทั้งตัวคนนั้นชื่อบุตรและหลานเหลนโหล่น ใครอย่าได้ชิงดินแดนซึ่งกันและ
 กัน และอย่าได้ยกกำลังไปรบราฆ่าฟันซึ่งกันและกัน" ต่อมาเมื่อศักราช 1524 เจ้า
 เมืองหลวงพระบางได้แบ่งปันดินแดนเพิ่มเติมให้เจ้าเมืองพวนอีกในปี 945 (พ.ศ. 2226)
 พระคำเกิด เจ้าเมืองคำเกิดซึ่งเป็นเมืองเดิมของขุนลกกลมได้ยกเขตแดนเมืองคำเกิด
 คำมวนทั้งหมดให้แก่เจ้าเมืองน้องเมืองพวน เพื่อเป็นค่าปรับโทษความ ดังนั้น ตาม
 ตำนานนี้เมื่อ 300 ปีมาแล้ว อาณาเขตเมืองพวนจึงกว้างใหญ่ ขยายลงมาจาดเขตเวียง
 จันทรคอนได้ โดยที่ราษฎรในเมืองคำเกิดคำมวน (รวมถึงเมืองวัง เมืองมหาชัย)
 ซึ่งเป็นชาวผู้ไทย คนเมืองพวนซึ่งเดิมก็เป็นผู้ไทยอยู่แล้วย่อมมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันฉันท์
 พี่น้องร่วมตระกูลเดียวกัน

ถ้าดูพงศาวดารเมืองแถง (ประชุมพงศาวดารฉบับจุลศักราช เล่ม 9 : 104)

จะเห็นว่าไม่มีคนเผ่าที่เรียกว่าพวนเลยตอนสร้างเมืองแกลง นิยายเล่าว่า เทพยาคที่น้อง 5 องค์ในคาวตึงส์พิภพปรึกษากันว่าแผ่นดินอันเป็นเมืองแกลงนี้เดิม "เป็นทุ่งว่างเปล่ามีภูเขาและต้นไม้ตามชาวทุ่งบ้างยังทำเป็นบ้านเมืองมีคนอยู่ไม่" เทพยาคทั้ง 5 จวนจะจืดอยู่แล้ว จึงตกลงกันจะไปเกิดในโลกมนุษย์ จะได้เป็นต้นชาติมนุษย์ ช่วยกันบำรุงแผ่นดินที่เป็นทุ่งเป็นป่าว่างเปล่าอยู่ให้ตั้งเป็นบ้านเมืองขึ้นได้ จึงเข้าไปอยู่ในน้ำเต้าปุง (ภาษาผู้ไทย) แล้วน้ำเต้าปุงนั้นลอยลงมาตกที่ภูเขาต่างจากที่ตั้งเมืองแกลง ทางเดิน 1 วัน ซึ่งเดิมนี้อย่างเรียกว่า "ภูเขาน้ำเต้าปุง" ครั้นตกลงมาแล้ว น้ำเต้าปุงได้แตกออกเป็นมนุษย์รูปต่างกัน คือ ข่าและออกมาก่อนเป็นที่ 1 ผู้ไทยคำออกมาเป็นที่ 2 ลาวพุงขาวออกเป็นที่ 3 ซ้อออกมาเป็นที่ 4 แถวออกมาเป็นที่ 5

ตามพงศาวดารนี้ คนไทยมีอยู่เพียง 2 จำพวกคือ ผู้ไทยและลาวในสาขาผู้ไทยนั้นแบ่งเป็น ไทยคำ ไทยขาว ไทยแดง ไทยเหนือ ซึ่งควรจะรวมลาวพวนด้วยแต่ฝรั่งเศสได้แยกเอาลาวพวนเป็นไทยอีกสาขาหนึ่งรวมทั้งไทยยวนโยนกและไทยลื้อ (Lucien de Reinach 1911 : 119)

เหตุที่ฝรั่งเศสแบ่งเอาลาวพวนเป็นอีกสาขาหนึ่งก็คงจะเป็นด้วยเหตุที่ลาวพวนมีเขตแดนเป็นของตนโดยเฉพาะ คณะปารีได้สำรวจแคว้นพวนเมื่อ 80 ปีมาแล้วเขียนว่า แคว้นพวนมีเมืองสำคัญคือ เมืองเชียงขวาง เมืองเชียงคำ เมืองแสน เมืองสุย เมืองโมก เมืองกาง เมืองภาค และเมืองเสียง มีพลเมืองทั้งสิ้นประมาณ 60,000 คน

ในสมัยนั้น ฝรั่งเศสได้สำรวจพลเมืองในดินแดนลาวว่ามีทั้งสิ้น 907,610 คน เป็นคนไทย 500,000 คน ข่า 400,000 คน เขมร 5,000 คน ฉวน 2,200 คน จีน 300 คน และฝรั่ง 110 คน ดังนั้นคำว่า "ไทย" ในที่นี้ ฝรั่งเศสหมายความรวมถึงลาวด้วย แสดงว่าเดิมทีเดิยฝรั่งเศสก็ยอมรับว่าลาวก็คือไทย เพิ่งมาแยกลาวจากไทยเมื่อเมืองลาวตกเป็นอาณานิคม ตามตัวเลขนี้ ถ้าจะเทียบกับจำนวนลาวพวนแล้วจะเห็นว่าลาวพวนเป็นคนกลุ่มที่อยู่ในหมู่คนไทยทั้งสิ้นในประเทศลาวในสมัยนั้น

ต่อมาเมื่อเมืองพวนได้กลับมาขึ้นกับกรุงสยามหลังจากการปราบฮ่อเสร็จสิ้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงแต่งตั้งข้าหลวงใหญ่ออกไปปกครองหัวเมืองที่ติดต่อกับดินแดนต่างประเทศ โดยแบ่งเป็นหัวเมืองลาวพวนชาว (หลวงพระบาง) ลาวเฉียง (เชียงใหม่) ลาวกาว (อุบล ร้อยเอ็ด ฯลฯ) และ ลาวพวน สำหรับหัวเมืองลาวพวนนั้น นอกจากเมืองทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงอันได้แก่หนองคาย นครพนม สกลนคร ขอนแก่นแล้วยังรวมไปถึงเมืองเชียงขวาง เมืองบริคัณฑ์คม (เมืองบริขันธ์) ทางฝั่งซ้ายอีกด้วยรวมเมือง 13 เมือง เมืองน้อยอีก 36 เมือง (ถวิล เกษรราช : 344-345) ฉะนั้นเมืองน้อยต่าง ๆ ในแคว้นพวนระหว่างเมืองบริขันธ์ขึ้นไปจนถึงเมืองเชียงขวางถือว่าอยู่ในดินแดนของหัวเมืองลาวพวน ซึ่งมีพระเจ้านองยาเธอ กรมหลวงประจักษ์ ศิลปาคม เป็นข้าหลวงใหญ่ ตั้งที่ทำการอยู่ ณ เมืองหนองคาย (ประชุมพงศาวดารฉบับจุลศักราช เล่ม 46 : 97) ด้วยเหตุนี้หัวเมืองไทยแถบตะวันออกเฉียงเหนือ จึงได้ชื่อว่าอยู่ในมณฑลลาวพวน

การอพยพมาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทยของลาวพวน

ลาวพวนที่อยู่ในเมืองพวน แขวงเมืองเชียงขวางในประเทศลาว ได้อพยพมาอยู่ในประเทศไทย เนื่องจากเหตุผลหลายอย่าง ตามที่มีหลักฐานปรากฏในพงศาวดาร และตามที่เล่าสืบต่อกันมา เพราะบ้านเมืองเกิดศึกสงครามอพยพหลบหนีภัยสงครามเข้ามาบ้าง เข้าทำนองว่าหนีร้อนมาพึ่งเย็น ถูกกวาดต้อนเข้ามาเพราะบ้านเมืองแพ้ศึกสงครามบ้าง ผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่ไปเกลี้ยกล่อมให้อพยพเข้ามาบ้าง อพยพเข้ามาด้วยความสมัครใจ เพื่อจะมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในประเทศไทยบ้างและในการอพยพมานั้น เข้าใจว่าคงจะอพยพเข้ามาพร้อมกับกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มอื่น ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้เคียงกันหรืออยู่ที่เมืองพวนด้วยกัน แต่มีชื่อเรียกต่างกัน เช่นผู้ไทย และลาวโซ่ง ดังนั้นการอพยพมาประเทศไทยแต่ละครั้งจะคราวตามหลักฐานที่นำมากล่าวต่อไปนี้ จึงไม่ใช่เฉพาะแต่ลาวพวนจำพวกเดียวเท่านั้นต้องอพยพพร้อมกับกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มอื่น ๆ ด้วย

พ.ศ. 2321 - 2322 อพยพมาตั้งอยู่ที่จังหวัดราชบุรี เพชรบุรี สระบุรี
 จันทบุรี "ครั้นเดือนอ้าย ปีกอ สัมฤทธิศก จุลศักราช 1440 (พ.ศ. 2321) เจ้าพระยา
 สุรสีห์พิฆณาธราช ยกกองทัพกรุงธนบุรีออกไปหมื่นหนึ่งถึงเมืองพระทายเพชร แจ้งความ
 แก่สมเด็จพระบรมราชาว่า จะขึ้นไปตีเมืองลาวตามลำแม่โขง ตลอดไปถึงเมืองเวียง
 จันทน์ขอไหล่พลหนึ่งหมื่นกับเสบียงอาหารด้วย สมเด็จพระบรมราชาให้เกณฑ์คนเมืองกระพง
 สวาย เมืองศรีสมุทร เมืองตะบองตะมุม รวมได้คนหนึ่งหมื่น เจ้าพระยาสุรสีห์พิฆณาธราช
 ยกทัพเรือไปทางเมืองทะเลมถึงเมืองสัมมุก สมบูรณ์ ฝ่ายสมเด็จพระบรมราชาให้พระยา
 พระคลังซื้อธรรมา ไปตั้งกองสี่ขาว สารส่งกองทัพอยู่ที่เมืองกระพงส้ม เมืองกระพงสวาย
 เขียนตี เร่งรัดให้สี่ขาวสารทั้งผู้ชายผู้หญิง ลางคนผิวไปทัพก็ต้องสี่ขาว ราษฎรได้รับความ
 เดือดร้อนพวกเขมรที่ไปทัพแจ้ดงนั้น ก็หนีมาหาครอบครัวเป็นอันมาก สมเด็จพระบรม
 ราชาได้ทราบข่าวว่าเขมรหนีตาทัพกลับมา ก็แต่งให้ข้าหลวงเที่ยวจับตัวมาทำโทษราษฎร
 ก็คุมกันเข้าจับข้าหลวงพระยาพระคลังฆ่าเสีย แล้วสมเด็จพระบรมราชาให้ไปเอาตัวพระยา
 เคไชชื่อแทน พระยาแสนทองฟ้า ชื่อเบียง พระยามนตรีเสนาหา ชื่อใส ซึ่งหนีตาทัพ
 ขึ้นมาเมืองบรรทายเพชร ให้เข้าพระยามนตรีเสนาหาเสีย แต่พระยาแสนทองฟ้า น้อง
 พระยาเคไชนั้นให้เขียน 50 ที ถอดจากที่พระยาเคไชนั้นให้คงที่อยู่ตามเดิมแล้วให้คืนไป
 อยู่เมืองกระพงสวายดั่งเก่า

ในจุลศักราช 1141 ปีกุลเอกศก (พ.ศ. 2322) พระยาเคไช (แทน)
 พระยาแสนฟ้า ผู้น้องอพยพครอบครัวหนีไปอยู่แดนเมืองญวน กองทัพสมเด็จพระเจ้าพระยา
 มหากษัตริย์ศึกและเจ้าพระยาสุรสีห์พิฆณาธราชตีเมืองล้านช้างได้แล้วให้เก็บสิ่งของปืนใหญ่
 น้อย ครอบครัวเข้ามา ณ เมืองมอญกันพร้อมแล้วให้กองทัพเมืองหลวงพระบางไปตีเมือง
 หันต์ญวนเรียกว่าเมืองซื่อหงี เมืองม่วยสองเมืองนี้เป็นลาวทรงดำ (ผู้ไทยดำ) อยู่ริม
 เขตแดนเมืองญวน ได้ครอบครัวลาวทรงดำลงมาเป็นอันมาก พาครอบครัวลาวเวียง ลาว
 ทรงดำลงมาถึงกรุงในเดือนยี่ปฏิมาเอกศก (พ.ศ. 2322) นั้น ลาวทรงดำนั้นโปรดให้ไป
 ตั้งบ้านเรือนอยู่เพชรบุรี ลาวเวียง ลาวหัวเมืองฝากโขงตะวันออก ก็โปรดให้ไปตั้งบ้าน
 เรือนอยู่เมืองสระบุรีบ้าง เมืองราชบุรีบ้าง ตามหัวเมืองตะวันตกบ้าง อยู่เมืองจันทบุรี
 บ้าง ก็มีเชื้อสายมาจนทุกวันนี้ (พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 1 2403 : 38-40)

ตามหลักฐานที่กล่าวมานั้น ไม่ปรากฏว่ามีลาวพวนอพยพมาด้วยเลยหรือจะรวมอยู่ในจำพวก "ลาวท้าวเมืองฝากโขงตะวันออก" เพราะเมืองสระบุรี เมืองราชบุรี ก็มีลาวพวนอาศัยอยู่ด้วย

การอพยพของลาวพวนมาตั้งอยู่เมืองลพบุรี เมืองสระบุรี เมืองนครนายก เมืองฉะเชิงเทรา สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงทราบข่าวทรงอธิบายไว้ในตอนต้นเรื่องตั้งเมืองในมณฑลอุดรอีสานไว้ดังนี้

1. เดิมเมื่อตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา เมืองลาวทางริมแม่น้ำโขงมีกรุงศรีสัตนาคนหุต อันตั้งเมืองเวียงจันทน์เป็นราชธานีเป็นอิสระอยู่กลางเมืองหลวงพระบาง เป็นอิสระอยู่ข้างเหนือ เมืองนครจำปาศักดิ์เป็นอิสระอยู่ข้างใต้ ฝ่ายเมืองทางตอนห่างแม่น้ำโขงเข้ามาเป็นอาณาเขตเมืองนครราชสีมาของไทย เมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าแล้ว ไม่ช้ากรุงศรีสัตนาคนหุตก็ต้องตกอยู่ในอำนาจพม่า ครั้นถึงสมัยกรุงธนบุรีไทยกลับเป็นอิสระได้ พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตก็อยากเป็นอิสระบ้าง จึงมาขอทอดทางไมตรีกับพระเจ้ากรุงธนบุรี (มีเรื่องแจ้งอยู่ในหนังสือพระราชวิจารณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชาธิราชไว้โดยพิศดารและเมื่อสมัยกรุงธนบุรีนั้นไทยได้อาณาเขตเมืองจำปาศักดิ์กับเมืองพวนเขมรป่าดงเป็นของไทย ครั้นต่อมาพระเจ้าเวียงจันทน์วิวาทกับขุนนางผู้ใหญ่คนหนึ่งชื่อพระออบ พระออบหนีมาขอพึ่งพระบารมีอยู่ในอาณาเขตไทย พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่ตำบลคอนมดแดง (ใกล้กับเมืองอุบลราชธานี) พระเจ้าเวียงจันทน์ นุญสารมังอาจให้กองทัพยกบุกรุกอาณาเขตไทยเข้ามาจับพระออบฆ่าเสีย พระเจ้ากรุงธนบุรีได้ยกกองทัพขึ้นไปปราบกรุงศรีสัตนาคนหุต พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกเสด็จเป็นจอมทัพขึ้นไปครั้งนั้นได้เมืองเวียงจันทน์และหัวเมืองขึ้นทั้งปวงมาเป็นของไทย พระเจ้าเวียงจันทน์หนีไปได้แต่ตัวพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงเชิญพระแก้วมรกต พระบางและกวาดค้อนผู้คนชาวเมืองเวียงจันทน์ลงมาเป็นอันมาก ในพวกชาวเวียงจันทน์ ตั้งภูมิลำเนาอยู่ตามหัวเมืองขึ้นในที่ถูกพม่ากวาดค้อนเอาราชฎาไปเสียจนร้างอยู่ คือ เมืองลพบุรี เมืองสระบุรี เมืองนครนายก และเมืองฉะเชิงเทรา เป็นต้น

ส่วนพระญาติวงศ์ของพระเจ้าเวียงจันทน์บุญสารนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงทูลบ่าวรุ่งไว้เองการที่กองทัพไทยยกขึ้นไปตีกรุงศรีสัตนาคนหุตครั้งนั้น พวกราษฎรเมืองลาวทั้งชาวเวียงจันทน์และชาวเมืองอื่นพากันแตกตื่นหนีข้ามแม่น้ำโขงไปห่มซ่อนอยู่ตามป่าที่ใกล้ชายแดนญวนเป็นอันมาก จนเกิดมีเมืองขึ้นทางนั้นหลายเมือง ในสมัยนั้นกรุงธนบุรียังหาได้จัดการปกครองเมืองลาวให้เป็นปกติไม่ ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดให้กลับตั้งเมืองเวียงจันทน์เป็นประเทศราชขึ้นกับกรุงเทพฯ และทรงตั้งบุตรพระเจ้าเวียงจันทน์บุญสาร ให้เป็นเจ้านครเวียงจันทน์ เมืองจำปาศักดิ์ให้เป็นประเทศราช ส่วนเมืองลาวและเมืองเขมรเองซึ่งเคยขึ้นเมืองนครราชสีมาอยู่ แต่ก่อนมีพระราชประสงค์จะตั้งหัวเมืองขึ้นนอกให้เป็นกำลังของเมืองนครราชสีมา อยู่ในระหว่างแดนประเทศราชเวียงจันทน์และนครจำปาศักดิ์ จึงโปรดฯ ให้เกลี้ยกล่อมพวกพระยาในท้องที่ให้ไปตั้งภูมิลำเนาตามที่ซึ่งสมควรจะบ่าวรุ่งให้เกิดประโยชน์ได้ใครพาสมิตรพรรคพวกไปอยู่เป็นหลักแหล่งจนเกิดเป็นที่ประชุมชนเกิดขึ้น ๗ ที่ใด ก็โปรดฯ ให้ตั้งที่นั้น เป็นเมืองมีอาณาเขตในการปกครองทรงตั้งผู้เป็นหัวหน้าให้เป็นพระยาหรือเป็นเจ้าเมือง และทรงตั้งญาติวงศ์ซึ่งได้ช่วยค้ำจุนบ่าวรุ่งท้องที่นั้น เป็นตำแหน่งอุปราชราชวงศ์และราชบุตร ตามทำเนียบยศซึ่งนิยมกันในเมืองลาวแต่ก่อนมา ให้เมืองเหล่านี้ส่งส่วยสิ่งของต่าง ๆ อันหาได้ง่ายในเมืองนั้น มาให้ราชการในกรุงเทพฯ การตั้งเมืองขึ้นนอกครั้งนั้นพวกท้าวพระยาพากันนิยมมีผู้เข้ารับอาสามาก เพราะได้อิสระแก่ตระกูลของใครใคร่ได้เป็นเจ้าเมืองมีอาณาเขตน้อยหรือว่าเมื่อใด จะได้เป็นเจ้าเมือง ก็พยายามเที่ยวเกลี้ยกล่อมราษฎรที่อื่นให้มาตั้งภูมิลำเนาในอาณาเขตเมืองของตน เป็นเหตุให้พวกราษฎรซึ่งหลบหนีไปอยู่ทางฝั่งแม่น้ำโขงเมื่อครั้งที่ตีเมืองเวียงจันทน์กลับคืนมาเป็นอันมาก (สาส์นสมเด็จ เล่ม 6 2504 : 244-246) พ.ศ. 2325 อพยพมาตั้งอยู่เมืองเพชรบุรี กรุงเทพฯ

“ในศักราช 1154 ปีชวดจัตวาศก พ.ศ. 2335 นั้น อยู่มาเมืองแกลงเมืองพวนตั้งขัดแย้งต่อเมืองเวียงจันทน์ เจ้าเมืองเวียงจันทน์จึงแต่งกองทัพขึ้นไปตีเมืองแกลงเมืองพวน ได้พวกลาวทรงดำ (ผู้ไทยดำ) ลาวพวนส่งลงมา ๗ กรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดให้ลาวทรงดำ (ผู้ไทยดำ) ไปตั้งอยู่เมืองเพชรบุรีลาวพวน

ให้ตั้งอยู่กรุงเทพ" (พงศาวดารเมืองหลวงพระบาง 2507 : 343-344) พ.ศ. 2347
อพยพมาตั้งอยู่เมืองราชบุรี เมืองสระบุรี

"จุลศักราช 1166 ปีชวดศก พ.ศ. 2347 เป็นปีที่ 23 ในรัชกาลที่ 1
เมื่อเดือน 5 กรมหลวงเทพหริรักษ์ พระยายมราชนายทัพ นายกองไทย ลาวก็ยกขึ้นไป
เมืองเชียงแสน พม่ามิได้ออกสู้รบเป็นแต่รักษาเมืองนั้นอยู่ กองทัพเข้าตั้งล้อมเมืองอยู่เดือน
เศษจะหักเอามิได้ด้วยพม่าประจำรักษาหน้าทีและบนกำแพงเป็นสามารและกองทัพก็ขาด
เสบียงอาหาร แล้วได้ข่าวว่า กองทัพเมืองอังวะจะยกมาช่วยเมืองเชียงแสน ครั้น
เดือน 6 ข้างแรม เป็นเทศกาลฝนตกประปรายลงมาแผ่นดินก็ร้อนขึ้น ผู้คนในกองทัพป่วยเจ็บ
มากจะอยู่สู้รบพม่าก็เห็นว่าผู้คนเจ็บไข้หนัก เเสบียงอาหารก็น้อยจะทำการมิได้ กรมหลวง
เทพหริรักษ์ก็ให้ล่าถอยทัพลงมา ยังแต่กองทัพพวกลาวในเมืองเชียงแสนอดเสบียง ข้ำ
โคกระบือช้างม้ากินจนหมดสิ้น พวกลาวชาวเมืองก็ยอมออกสวามิภักดิ์แก่กองทัพพม่าเห็น
พลเมืองออกมาแม่ทัพลาวเหลือที่จะกัณฑ์ห้ามปรามไว้ได้ก็ยกทัพหนีไปบ้าง กองทัพลาวก็ไล่ตี
พวกพม่าแตกหนีไป ไปมยะง่วนแม่ทัพถูกปืนตายในที่รบนาขวาที่พม่าตั้งให้เป็นเจ้าเมือง
เชียงแสนก็พาครอบครัวอพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้าแดนพม่าต่อไป กองทัพได้ครอบครัว
ประมาณ 23,000 คน ก็รื้อกำแพงเผาบ้านเมืองเสียแล้วแบ่งปันครอบครัวออกเป็น 5
ส่วน ให้ไปเมืองเชียงใหม่ส่วน 1 เมืองนครลำปางส่วน 1 เมื่อน่านส่วน 1 เมืองเวียง
จันทน์ส่วน 1 อีกส่วนหนึ่งลงมา ณ กรุงเทพฯ โปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่เมืองสระบุรีบ้าง
(อยู่หมู่บ้านห้วยหวาย อำเภอสาวไห้ จังหวัดสระบุรี) แบ่งไปอยู่เมืองราชบุรีบ้าง แต่
ทัพกรุงนั้นก็กลับลงมาเปล่าไม่ได้ราชการสิ่งใด ก็ทรงขัดเคืองเป็นอันมาก คำว่าไม่รู้
เท่าลาวให้ลงพระราชอาญาจำคุกกรมหลวงเทพหริรักษ์ พระยายมราชไว้ ณ พิมดาบชั้น
นอกตรงหลักศาลาลูกขุนในฝ่ายซ้ายไว้ 4-5 วันก็ให้โปรดให้พ้นโทษ (พงศาวดารรัชกาล
ที่ 1 2503 : 305-310) พ.ศ. 2352 อพยพมาอยู่เมืองสมุทรปราการ เมืองฉะเชิง
เทรา และเมืองชลบุรี

1. เมื่อ พ.ศ. 2352 เดือนยี่ ท้าวไชย อุปราชเมืองนครพนมวิวาทกัน
กับพระบรมราชาเจ้าเมืองนครพนมด้วยเรื่องบ่าวไพร่ ท้าวไชยไม่ยอมเป็นผู้น้อย จึง
พาสัมภรพรคพวกบุตรหลานเท้าเพียงประมาณ 2,000 เศษ อพยพมาขอพึ่งพระบรมโพธิ

สมภารในกรุงเทพฯ มาถึงกรุง ณ เดือนยี่ โปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ ณ คลองมหาวงศ์ เมืองสมุทรปราการ ให้ทำบัญชีสำรวจได้ชายฉกรรจ์ 800 คน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ทำอินทพิศาล (ฉบับกรมพระยาดำรงราชานุภาพว่าชื่อท้าวอินทสาร) บุตรผู้ใหญ่ของอุปฮาดเป็นพระยาปลัดเมืองสมุทรปราการ เป็นผู้ควบคุมดูแลภายหลังเมื่อปีชวดสัมฤทธิ์ศก พ.ศ. 2371 พวกลาวไม่สบายขอไปตั้งอยู่ที่เมือง พระรคจึงโปรดให้ตัดเอาแฝงเมืองชลบุรี เมืองฉะเชิงเทรา มาตั้งเป็นเมืองขึ้นชื่อเมืองพนัสนิคม (ปัจจุบันเป็นอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี) เจ้าเมืองชื่อท้าวอินทอาสา จนถึง พ.ศ. 2372 พระอินทอาสา เจ้าเมืองพนัสนิคมได้ขึ้นไปเกลี้ยกล่อมชาวนครพนมลงมาตั้งภูมิลำเนาอยู่เมืองพนัสนิคมอีกคราวหนึ่ง

2. เมื่อ พ.ศ. 2356 เจ้าอนุวงศ์ เวียงจันทน์ ให้เจ้าราชวงศ์เวียงจันทน์ คุมราษฎรชาวเวียงจันทน์ลงมาตัดต้นตาลปิดท่านบลำแม่น้ำเจ้าพระยา ให้น้ำไหลหักเข้าคลองบางแก้ว จังหวัดอ่างทอง คลองบางแก้วตัน ฤดูแล้งน้ำแห้งเรือเดินไม่ได้เพราะน้ำเดินเสียทางแม่น้ำใหญ่แรง จะต้องปิดท่านบที่ลำแม่น้ำใหญ่ ให้น้ำหักเข้าไปในคลองบางแก้วน้ำจะได้กคพัดเอาทรายให้ลึกลงไปได้ เมื่อทำท่านบปิดน้ำแล้วไม่ปรากฏว่าเจ้าราชวงศ์ได้พาครอบครัวชาวเวียงจันทน์กลับไปหมดหรือไม่ แต่ปัจจุบันนี้ในท้องที่ตำบลศาลาแดง อำเภอเมืองอ่างทอง และตำบลเทวราช อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ซึ่งอยู่ไม่ห่างคืบที่ที่ท่านบนั้น ยังมีหมู่บ้านชาวเวียงจันทน์ปรากฏอยู่ แต่อาจจะเป็นราษฎรชาวเวียงจันทน์ก็ได้

3. เมื่อ พ.ศ. 2362 วันศุกร์ เดือน 4 แรม 11 ค่ำ อ้ายลาเกิดโจ้ง ลาวตั้งตัวเป็นผู้วิเศษ มีบุญสำแดงวิชาให้พวกข้าเห็น พวกข้าสาละวัน ข้าคำทอง ข้าอัตปือเข้าเกลี้ยกล่อม อ้ายสาเกิดโจ้ง ประมาณแปดพันคนยกมาตั้งอยู่ ณ ทุ่งนาหวาไกลเมืองนครจำปาศักดิ์ทางสามคืน เจ้านครจำปาศักดิ์ให้ท้าวเพี้ยคุมไพร่พลข้ามปากไปตั้งอยู่ฝั่งแม่น้ำโขงตะวันออก ณ วันเดือน 3 ขึ้น 9 ค่ำ อ้ายสาเกิดโจ้งยกมาอยู่ฝั่งแม่น้ำโขงไกลเมืองจำปาศักดิ์ เจ้าเมืองได้แต่ให้เจ้าสุวรรณสารเพี้ย เมืองกลางเพี้ยหมื่นน้ำเพี้ยไชยภาพ เป็นแม่ทัพกับท้าวเพี้ยคุมไพร่พลพันเศษ ยกไปตั้งฝั่งแม่น้ำโขงให้ลาดตระเวน

ทางบกทางเรือ

ครั้นถึง ๗ วันพฤหัสบดี 3 ขึ้น 12 ค่ำ อ้ายสาเกียดโง้ง ยกข้าน้ำมาคนประมาณหกพันเศษ จุดไฟเผาเมืองนครจำปาศักดิ์ผู้คนแตกกระจาย อ้ายสาเกียดโง้งยกเข้ามาตั้งอยู่ในเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์พาครอบครัวหนีขึ้นมาอยู่บ้านเจียม แขวงเมืองอุบล เมืองเขมราฐ เรื่องทราบความฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว จึงมีตราโปรดให้เจ้าพระยานครราชสีมากับเจ้านองศ์เวียงจันทน์ยกทัพขึ้นไปจับอ้ายสาเกียดโง้ง อ้ายสาเกียดโง้งสู้ไม่ได้ ก็จับตัวอ้ายสาเกียดโง้งส่งมากรุงเทพฯ กับครอบครัวห้าอีกเป็นอันมาก อ้ายสาเกียดโง้งนั้นให้จำไว้ ๗ ตุก พวกครอบครัวห้าขึ้นไปโปรดให้เป็นตะพุ่นหญ้าช้างตั้งบ้านอยู่ที่บางบอน (ตำบลขึ้นอำเภอบางขุนเทียน จังหวัดธนบุรี) จึงเรียกว่า ตะพุ่นหญ้าช้างมาจนทุกวันนี้

4. เมื่อปี พ.ศ. 2370 ในรัชกาลที่ 3 เจ้านองศ์เวียงจันทน์เป็นกบฏทำศึกต่อกรุงเทพฯ โปรดเกล้าให้ทัพหลวงกรุงเทพฯ ขึ้นมาปราบเมืองเวียงจันทน์ แม่ทัพนายกองได้มาตรวจกองทัพถึงเมืองสกลทวาปี (จังหวัดสกลนครในปัจจุบันนี้) เจ้าเมืองสกลทวาปีไม่ได้อเตรียมกำลังไพร่พล ลูกกระสุนดินดำไว้ตามคำสั่งแม่ทัพ แม่ทัพเห็นว่าเจ้าสกลทวาปีกบฏทำการขัดขืนอำนาจอาญาศึก จึงเอาตัวพระธานีไปประหารเสียที่หนองไพรขาว แล้วกวาดต้อนผู้คนไพร่พลเมืองสกลทวาปีลงไปอยู่กบิลทร์จันตคาม (อำเภอกบิลทร์บุรี และอำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรีในปัจจุบันนี้) เหลืออยู่แต่พ่อรักษาพระธาตุเชิงชุม รวม 10 ตำบล

5. เมื่อจุลศักราช 1190 (พ.ศ. 2370) ปีชวดล้มฤทธิศกโปรดเกล้าให้ราชวงศ์พวง เมืองกาฬสินธุ์ ที่สมัครแยกไปขึ้นเวียงจันทน์นั้นพาครอบครัวไปตั้งอยู่ที่อ่างศิลา ชายทะเลตะวันออก แขวงชลบุรี (พงศาวดารฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ :) พ.ศ. 2371 อพยพมาตั้งอยู่เมืองลพบุรี เมืองสระบุรี เมืองสุพรรณบุรี และเมืองนครไชยศรี

เมื่อปราบเจ้านองศ์ผู้ครองนครเวียงจันทน์ซึ่งเป็นกบฏเสร็จ เรียบร้อยแล้วลาว

พวนก็ได้อพยพมาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทยอีกหลายครั้งหลายคราวและในการอพยพมานี้ เข้าใจว่าอพยพมาเฉพาะลาวพวน ตามลำพัง ตามที่ปรากฏในหลักฐาน ดังต่อไปนี้

"ฝ่ายเจ้าพระยาราชสุภาวดี นายทัพ นายกองเสด็จราชการแล้วก็พากันลงมาเฝ้า โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้งเจ้าพระยาราชสุภาวดี เป็นที่เจ้าพระยาบดินทร์เดชาที่สมุหนายกตั้งพระราชรินทร์ขึ้นเป็นพระมหาเทพ นายทัพนายกองอื่น ๆ ก็พระราชทานปูนบำเหน็จให้ตามความชอบทุกนาย แล้วยกเอาพระยาพิชัยวาริ (โต) มาเป็นที่พระยาราชสุภาวดี คราวเวียงจันทน์ครั้งนั้นโปรดให้ไปอยู่เมืองลพบุรีบ้าง เมืองสระบุรีบ้าง เมืองสุพรรณบ้าง เมืองนครไชยศรีบ้าง พวกเมืองนครพนมพระอินทราชาขึ้นไปเกลี้ยกล่อมก็เอามาไว้ที่เมืองพนัสนิคมกับด้วยลาวอาสาซึ่งไปตั้งอยู่ก่อน" (พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 3 เล่ม 1 2504 : 93-100)

"ครั้นศักราช 1197 ปีมะแมสัปตศก (พ.ศ.2378) เจ้าพระยาธรรมา เป็นแม่ทัพคุมพลทหารขึ้นไปตั้งอยู่เมืองหลวงพระบาง แล้วแต่งตั้งเจ้าราชภัยอุปราชท้าวพระยาคุมกองทัพขึ้นไปตีเมืองพวน แต่ให้เจ้าอุ่นแก้วน้องเจ้าอุปราช เจ้าสัญญาบุตรเจ้าอุปราชนาถที่ 7 เจ้าแก่นคำ บุตรเจ้าท่อน้ำอภัยที่ 2 ขึ้นไปตีเมืองแดงจับได้ลาวพวน ลาวทรงคำ (ผู้ไทยคำ) ส่งมา ณ กรุงเทพฯ เจ้าเมืองธาดราชเจ้าเมืองหลวงพระบาง ครองเมืองได้ 20 ปี รวมอายุ 64 ปี ก็ถึงแก่กรรม

ศักราช 1198 ปีวอกอัฐศก (พ.ศ.2379) เจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์ มีศุภอักษรแต่งตั้งเจ้าอุ่นแก้วคุมดอกไม้เงินทองลงมา ณ กรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า เจ้าอุปราชหรือเจ้าราชวงศ์คงจะตั้งเป็นเจ้าเมืองหลวงพระบางคนหนึ่ง จึงโปรดตั้งเจ้าอุ่นแก้วบุตรเจ้านครหลวงพระบางอนุรุฑที่ 5 เป็นน้องเจ้าอุปราชราชไทย เป็นที่ราชวงศ์ขึ้นไปรักษาม้านเมือง ครั้นเจ้าอุปราชราชวงศ์ปลงศพเจ้าเมืองหลวงพระบางเสร็จแล้ว พวกเมืองทิม เมืองคอย เมืองควร ตั้งขัดแย้งต่อเมืองหลวงพระบาง เจ้าอุปราชเจ้าราชวงศ์แต่งตั้งท้าวพระยาคุมกองทัพขึ้นไปตีจับได้ลาวทรงคำ (ผู้ไทยทรงคำ) แต่งให้พระยาศรีมหานามคุมลงมา ณ กรุงเทพฯ ครั้งหนึ่ง

ศักราช 1200 ปีจอสัมฤทธิศก (พ.ศ.2381) เจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์มี
 ความวิวาทกันลงมา ณ กรุงเทพฯ เจ้าราชวงศ์ก็คุมลาวทรงดำ (ผู้ไทยดำ) ลงมา ณ
 กรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่ง (พงศาวดารเมืองหลวงพระบาง 2502 : 353-354)

จอมพล เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ได้บันทึกกล่าวถึงผู้ไทยดำ เมืองเพชรบุรี
 ไว้ดังนี้ "ณ วันจันทร์ ขึ้น 14 ค่ำ เดือนอ้าย เวลาบ่าย มงซิเออร์ปาวีร์ ได้มา
 หาข้าพเจ้าสนทนากันด้วยข้าราชการเรื่องเมืองแกลงเป็นพื้น ข้าพเจ้าได้เล่าให้มงซิเออร์
 ปาวีร์ฟังถึง เรื่องที่จะจัดราชการเมืองแกลงต่อไป มงซิเออร์ปาวีร์ก็พูดขัดขวางต่าง ๆ ดู
 ประหนึ่งว่า เมืองแกลงเป็นของฝรั่งเศสเสียทั้งหมด ข้าพเจ้าจึงถือว่าเมืองแกลงนี้เป็น
 พระราชอาณาเขตของไทยมาแต่ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามที่ได้ทราบ
 มาแต่เดิมที่ไทยจะต้องการเมืองแกลงนี้ ก็คือ สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับบอกเจ้า
 นครหลวงพระบางว่าพวกเมืองสิบสองจุไทยแข็งเมืองกระด้างกระเดื่องคือเมืองหลวง
 พระบางไม่เหมือนแต่ก่อน ขอกองทัพกรุงเทพฯ ยกมาสมทบกับกองทัพเมืองหลวงพระบาง
 ขึ้นไปปราบปราม จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาธรรมยาภกองทัพขึ้นมา
 เมื่อถึงเมืองแกลงจัดการเรียบร้อยแล้ว ได้กวาดเอาครัวเมืองแกลงและสิบสองจุไทยซึ่งเป็น
 ผู้ไทยดำลงมา ณ กรุงเทพฯ เป็นอันมาก เพราะถ้าขึ้นตั้งไว้ก็เกรงจะเกิดความยุ่งยาก
 แก่ทางราชการขึ้นอีก ครั้นแล้วพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้
 พวกผู้ไทยดำเหล่านั้นไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ ณ เมืองเพชรบุรี จนได้ชื่อว่าลาวโซ่ง เกิดบุตร
 หลาน เถลนอยู่ในเวลานี้หลายพันคน ทหารที่ได้ยกขึ้นมากองทัพกับข้าพเจ้าคราวนี้ ก็ได้
 เกณฑ์เอาลาวโซ่งที่เป็นชายฉกรรจ์ขึ้นมาด้วยหลายร้อยคน และพวกนี้ได้พบญาติพี่น้องตั้ง
 อยู่ในเมืองแกลงเป็นอันมาก เพราะลาวโซ่งผู้ไทยดำนั้นใช้แซ่อย่างจีน แต่อักษรที่ใช้กัน
 นั้นเป็นอักษรสยามมีสระพยัญชนะ กอ ยอ อย่างโบราณ เมื่อข้าพเจ้าได้พบเข้าก็อ่าน
 ออกเป็นภาษาไทย แต่พวกลาวหัวพันห้าทั้งหกและเมืองพวนเป็น 2 ฝ่ายเข้าก็คือ ญวน
 และลาว เมืองสิบสองจุไทยและสิบสองปันนาเรียกว่า 3 ฝ่ายเข้า ขึ้นอยู่กับลาว ญวนและจีน
 เมืองเหล่านี้เป็นเมืองพระราชอาณาเขตทั้งสิ้น เมื่อครั้งก่อนพวกฮ่อธงดำและพวกฮ่อธง
 เหลืองยกเข้ามาตั้งกองทำการกบฏแก่เมืองเหล่านั้น รัฐบาลสยามได้จัดกองทัพขึ้นมาปราบ
 ปราบเป็นหลายคราวต้องเสียพระราชทรัพย์ชีวิตของประเทศสยามเป็นลำดับมาโดยมาก

ท่านก็ยอมทราบอยู่แล้วข้าพเจ้าได้เรียกลาวโซ่งที่ไปกับกองทัพข้าพเจ้าให้มาพบกับท้าวขุนและ
 ราษฎรเมืองแกลง เพื่อแสดงให้เห็นมองซิเออร์ปารีย์เห็นเป็นพยาน (ประวัติจอมพล เจ้าพระยา
 สุรศักดิ์มนตรี เล่ม 4 2505 : 158-159)

นอกจากนี้ในคอนหนึ่งของหนังสือยังได้กล่าวถึงลาว 2 พวกนี้อีก มีข้อความดังนี้

"...เรามาคิดเห็นว่าพวกลาวทรงดำและลาวพวน ซึ่งอยู่ยังเมืองเพชรบุรี
 ลาว 2 พวกนี้ก็ทำเป็นประโยชน์อะไรต่อทางราชการ เราคิดจะขอลาว 2 พวกนี้
 มาเป็นทหารหน้าเสียทั้งสิ้น จะได้คนมาเป็นทหารอีกสักหมื่นคนเศษ ราชการที่พวก
 ลาวทรงดำต้องรักษาเราจะรักษาทั้งสิ้นก็ได้ แต่ความคิดนี้เราเห็นว่า ถ้าจะต้อง
 การลาว 2 พวกนี้ก็ทำได้โดยง่าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ต้องทรงดับพระราช
 ทศุทัยด้วยเหตุสิ่งใด ถ้าการนี้สำเร็จแล้ว ต้องคิดไปฝึกหัดในเมืองเพชรบุรี ถ้า
 ทราบการทหารดีแล้ว จึงส่งเข้ามารับราชการในกรุงเทพฯ (ประวัติจอมพล เจ้า
 พระยาสุรศักดิ์มนตรี เล่ม 2 2505 : 512-513)

สรุปการอพยพมาตั้งถิ่นฐานในอำเภอบ้านหมี่ของลาวพวน

อาจกล่าวได้ว่า ในการอพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยของลาวพวนนั้น
 ไม่ได้อพยพลงมาพร้อมกันเลยทีเดียวและการอพยพคงจะมีต่อเนื่องกันมานานแล้ว ซึ่งเคย
 มีผู้สันนิษฐานว่าลาวพวน อาจเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์
 แต่คงเข้ามาเพียงกลุ่มเล็ก ๆ กระจุกกระจายไปอยู่ตามที่ต่าง ๆ (ชัชวาลย์ สุคันธวิภัติ
 2503 : 22) ส่วนเรื่องราวการอพยพของลาวพวนที่ปรากฏหลักฐาน เป็นลายลักษณ์อักษร
 นั้นระบุว่าลาวพวนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย หลายครั้งหลายคราวด้วยกัน ซึ่ง
 พอจะสรุปแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มลาวพวนที่อพยพเข้ามาในสมัยกรุงธนบุรีตอนปลาย ดังที่สมเด็จพระเจ้า
 บรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายไว้ในสาส์นสมเด็จพระ
 จักรพรรดิ

"...พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าพระยา
 มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ ได้เมืองเวียงจันทน์และหัวเมืองขึ้นทั้งปวงมาเป็นของไทย ทรงเชิญ
 พระแก้วมรกต พระบางและกวาดต้อนผู้คนชาวเมืองเวียงจันทน์ลงมาเป็นอันมาก ให้
 พวกชาวเวียงจันทน์ตั้งภูมิลำเนาอยู่ตามหัวเมืองชั้นใน คือ ลพบุรี สระบุรี นครนายก

และฉะเชิงเทรา เป็นต้น (สาสน์สมเด็จ เล่ม 6 2504 : 245)

หนึ่งในสาสน์สมเด็จ ไม่ได้กล่าวจำเพาะเจาะจงลงไปเลยว่ามีลาวพวนถูกกวาดต้อนลงมาพร้อมกับครัวเวียงจันทน์ด้วย เพียงแต่กล่าวไว้รวม ๆ ว่า "กวาดต้อนผู้คนชาวเวียงจันทน์ลงมาเป็นอันมาก" ซึ่งเมื่อพิจารณาจากหลักฐานในแง่อื่น ๆ แล้วพออนุมานได้ว่าน่าจะมีลาวพวนอพยพติดตามมาด้วย ทั้งนี้ด้วยเหตุสองประการคือ

1.1 สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก "ยกกองทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์และหัวเมืองขึ้นทั้งปวง" นั้นย่อมหมายถึงว่า สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกต้องยกกองทัพไปตีเมืองเชียงขวางและหัวเมืองพวนด้วย เพราะในสมัยนั้น เมืองเชียงขวางและหัวเมืองพวน ตกเป็นเมืองขึ้นของไทย

1.2 กลุ่มลาวพวนที่อพยพเข้ามาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ดังหลักฐานจากพงศาวดารหลวงพระบาง กล่าวไว้ว่า

"...ในคักราช 1154 ปีชวด จัตวาศก พ.ศ.2335 นั้น อยู่มาเมืองแกลงเมืองพวน ตั้งข้อขัดแย้งต่อเมืองเวียงจันทน์ เจ้าเมืองเวียงจันทน์จึงแต่งกองทัพขึ้นไปตีเมืองแกลงเมืองพวน ได้พวกลาวทรงดำ (ผู้ไทยดำ) ลาวพวน ส่งมากรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดให้ลาวทรงดำ (ผู้ไทยดำ) ไปตั้งอยู่ที่เมืองเพชรบุรี ลาวพวนให้ตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ (ประชุมพงศาวดาร เล่ม 4 2506 : 343)

2. กลุ่มลาวพวนที่อพยพเข้ามาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อคราวปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ ชาวพวนที่อพยพเข้ามาในกลุ่มนี้เป็นลาวพวนที่มาจากเมืองเชียงขวางและเมืองพวนอย่างแท้จริง จัดว่าเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด มีจำนวนมากที่สุด และกระจัดกระจายไปอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย เช่น สระบุรี ลพบุรี สุพรรณบุรี ฯลฯ

3. กลุ่มลาวพวนที่อพยพเข้ามาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งที่ไทยยกกองทัพไปปราบฮ่อจนทำให้เกิดข้อขัดแย้งกับญวนและ เป็นผลสืบเนื่องโยงไปถึงกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในวิกฤตการณ์ ร.ศ.112

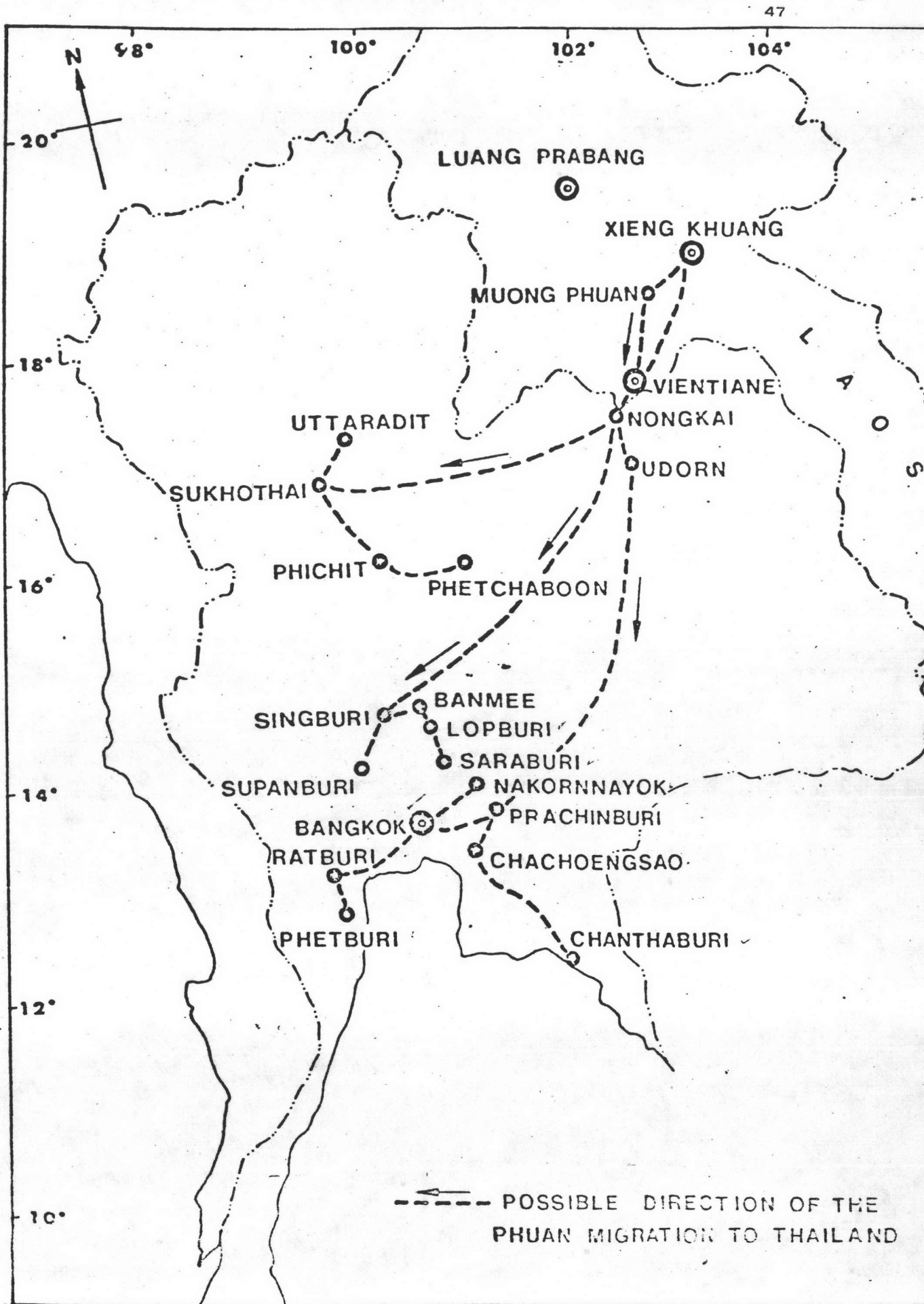
สำหรับลาวพวนในอำเภอบ้านหมี่นั้น ยากที่จะกำหนดลงไปว่าอพยพเข้ามาในสมัยใด เพราะประการที่หนึ่งลาวพวนในอำเภอบ้านหมี่อพยพมาไม่พร้อมกัน ประการที่สองไม่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรสนับสนุน แต่จากการสัมภาษณ์คนเฒ่าคนแก่ มักจะได้คำตอบคล้าย ๆ กันว่า "เหตุที่อพยพมาเพราะหนีพวกฮ่อพวกแกว" ตลอดจนการสำรวจสภาพท้องถิ่นและหลักฐานทางโบราณวัตถุแล้ว พอสรุปได้ว่า ลาวพวนส่วนใหญ่ในอำเภอบ้านหมี่ จะอพยพมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมากที่สุด รองลงมาอพยพมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมัยกรุงธนบุรีตอนปลายตามลำดับ (เพ็ญ บุญหนุน 2526 : นอกจากนี้ คำกล่าวของบราวน์ (Brown 1968 : 13) ยังสนับสนุนข้อความข้างต้น โดยบราวน์ได้กล่าวว่า ลาวพวนที่อยู่กระจัดกระจายในที่ราบภาคกลางของประเทศไทยส่วนใหญ่อยู่รอบเมืองลพบุรี โดยเฉพาะที่อำเภอบ้านหมี่ ลาวพวนพวกนี้เป็นลูกหลานของลาวพวนกลุ่มใหญ่ซึ่งถูกกวาดต้อนมาจากลาวโดยตรงจากกองทัพไทย และจากหลักฐานต่าง ๆ ที่ให้ทราบความเป็นมาของลาวพวนในประเทศไทยว่า ลาวพวนพวกนี้ได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยในราว 150 ปีล่วงมาแล้ว โดยอยู่กระจัดกระจายทั่วไปในภาคกลางเป็นส่วนมาก (ดูรายละเอียดในแผนที่ 2 การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยของลาวพวน)

สำหรับสาเหตุของการอพยพของลาวพวนมายังประเทศไทยนั้น สนิท สัมครการ ได้สรุปไว้ดังนี้ (สนิท สัมครการ 1972)

1. สาเหตุเนื่องมาจากสงครามที่เกิดขึ้นตลอดเวลาระหว่างเมืองพวนและรัฐต่าง ๆ ที่มีกำลังอำนาจมากกว่า เช่น เวียดนาม ลาว ไทย ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่เกิดสงครามไม่ว่าจะเป็นญวนกับลาว (เวียงจันทน์หรือหลวงพระบาง) หรือสงครามระหว่างเวียงจันทน์กับไทย ชาวพวนนี้ก็จะถูกกวาดต้อนเข้าไปด้วยทุกราคา เพื่อขอแรงงานไปใช้ในการกสิกรรมและเพื่อมิให้เป็นกำลังแก่ข้าศึกในเรื่องเสบียงอาหาร
2. สาเหตุเกิดจากการถูกรบกวนโดยสม่าเสมอ ทำให้ชาวพวนบางกลุ่มเต็มใจอพยพเข้ามาเอง
3. สาเหตุเกิดจากความลำบากในการหาเลี้ยงชีพ เนื่องจากแผ่นดินไม่อุดม

สมบูรณ์และสภาพภูมิศาสตร์ไม่อำนวย การอพยพนี้มาขึ้นเป็นหลายคราวและแบ่งแยกกันมา
เป็น 3 ทางด้วยกันคือ

- 3.1 กลุ่มที่ 1 มาตั้งถิ่นฐานที่เมืองพรม (ขณะนี้คือ ต.บางน้ำเขียว
อ.พรมบุรี จ.สิงห์บุรี) และบางกลุ่มอพยพต่อมาอยู่ที่ อ. บ้านหมี่ จ.ลพบุรี
- 3.2 กลุ่มที่ 2 มาตั้งถิ่นฐานที่ทาดเสี้ยว อ.ศรีสังขาลัย จ.สุโขทัย
- 3.3 กลุ่มที่ 3 อพยพมาตั้งถิ่นฐานในหลายตำบลในนครนายกและ จ.ปราจีนบุรี

แผนที่ 2 กรรอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยของลาวพวน